

Salatiga: kruispunt van theologieën

Reisbrief 4 (12-22 juni 2012)

De reis van Sentani (Papua; aan boord door de nog maar net in gebruik genomen slurf!) naar Jakarta op dinsdag 12 juni verliep volgens schema. Het vliegtuig naar Semarang vertrok echter met bijna twee uur vertraging. Gelukkig stond Pak Mariono, de chauffeur van de GKJTU, trouw te wachten. Hij bracht me, via een restaurant in Salatiga (“voor lekker eten moet je toch niet in Semarang zijn”), naar Kampoeng Percik. Daar ben ik drie dagen in de boeken gedoken om meer te weten te komen over ‘lokale theologie’, maar ik heb ook heel wat gesprekken gehad en enkele uitstapjes (letterlijk) gemaakt naar desa’s in de buurt. Vanaf vrijdagmiddag was ik te gast bij de GKJTU. ‘s Zondags mocht ik preken in de kerk te Ngaduman, het hoogst gelegen dorp op de helling van de vulkaan Merbabu. En van maandag t/m donderdag heb ik seminars gegeven, eerst aan de juniorvoorgangers van de GKJTU, daarna aan de senioren. Het waren opnieuw mooie dagen. Alleen al de ervaring om daar in dat ver afgelegen dorpje (niet groter dan Onnen) samen de Naam van God te belijden! En dan de goede gesprekken met ds Petrus Sugito. Hoeveel verschillen er ook zijn in taal/cultuur, in het geloof beleef je echte eenheid.

Kampoeng Percik: de poort naar ‘lokale theologie’

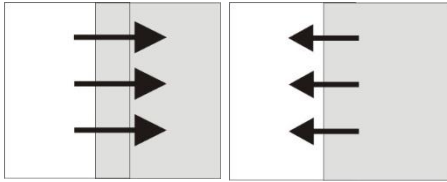
Net buiten Salatiga ligt *Kampoeng Percik*, een soort van Javaans museumdorp (à la Orvelte in Drente), tevens studiecetrum op het gebied van lokale thema’s inzake politiek, cultuur, en ook theologie. Er is een flinke aula met moderne faciliteiten voor het geven van workshops, en ook een gespecialiseerde bibliotheek. Twee jaar geleden, toen ik ook in Salatiga was, heb ik een kort bezoek gebracht aan deze ‘kweekplaats voor mensenliefde’ (de betekenis van de woorden die samen de afkorting *Percik* vormen). Nu ik opnieuw in Salatiga ben, neem ik de kans waar: ik ga enkele dagen in retraite om me wat meer te verdiepen in de opvattingen over deze lokale theologie. Wat wordt er mee bedoeld en wat betekent deze theologie in de praktijk?

Tijdens de gezamenlijk middagmaaltijden – heel eenvoudige kost – vinden er interessante gesprekken plaats. Ik ga in de namiddag een keer mee met Prajarta, de directeur, naar zijn huis in Desa Canden, vlakbij. We eten bij een lokale *warung* van een gemeentelid van de GKJ, de Javaanse Christelijke Kerk. En ik wandel een keer met Oman, een personeelslid, mee door de sawahs naar zijn huis in Desa Batur. Maar ik zit vooral in de biebel om inzicht te krijgen in de achterliggende ideeën van Percik. Met in mijn hoofd al de vage gedachte dat zo’n cultureel studiecetrum voor de kerken op Papua ook geen gek idee zou zijn, juist als het gaat om versterking van hun identiteit als gereformeerde christenen in hún eigen cultuur. Een bevlieging?

Bij mijn vorig bezoek en ook via de website (www.percik.or.id) was me al wel duidelijk dat Percik openstaat voor dialoog met andere godsdiensten en de cultuur bepalend acht voor de vormgeving van christelijke waarden. Niet wetenschappelijke theorieën maar plaatselijke opvattingen en gebruiken krijgen alle ruimte (lekentheologie). Centraal staat de waardering voor de lokale cultuur, de micro-samenleving waarin men elkaar in liefde accepteert. Dat is toch voluit bijbels? Wat is er dan

op tegen, zegt men, als bijbelse inzichten worden geïntegreerd met lokale gebruiken zoals rituelen rond geboorte en dood, bezwering van ziekten en bedevaarten naar de graven (om de geesten van doden te kalmeren)? De lokale theologie die Percik voorstaat is dus vooral een inpassing van het Evangelie in de cultuur. In een van de boeken lees ik ook dat men de bijbel vooral ziet als een menselijk verhaal over vroegere culturen, met heel veel goede voorbeelden en waardevolle adviezen.

Het zal duidelijk zijn dat ik me bepaald niet verwant voel met deze ideeën. Ik beleef goede dagen in Kampong Percik, maar ik voel me er bepaald niet thuis. Maar wil je je tegen deze opvattingen verweren, dan moet je wel goed thuis zijn in wat er leeft. En deze ideeën zijn echt wijd verbreid (ze leven ook bij sommige voorgangers binnen de GKJTU). Is het in feite niet de eerste reactie van iedereen: iets nieuws wordt toch altijd ingepast in wat er al is? Dat doen wij net zo goed als ieder ander. In ieder geval, ik heb weer flink bijgeleerd. Mocht het er ooit nog es van komen: een studiecentrum op Papua à la Percik zal er, als het aan mij ligt, heel anders komen uit te zien. Dat wordt dan een centrum voor de vernieuwing van de lokale cultuur naar bijbelse normen.

GKJTU: een bewuste keus voor 'gereformeerde theologie'

De GKJTU streeft ernaar een reformatorische kerk te zijn in de context van Indonesië. Dat hoor je niet alleen van toonaangevende mensen als ds Sugito en ds Juwarisman, maar het is ook te lezen in het door de GKJTU opgestelde en als belijdenis aanvaarde Supplement op de Heidelbergse Catechismus. Daarin wordt vanuit de bijbel kritisch ingegaan op de Javaanse cultuur, op andere godsdiensten, maar ook op de politiek, de economie en de modernisering. Precies het tegenovergestelde van wat Percik doet. Men is druk bezig om deze bijbelse inzichten op actuele zaken binnen de plaatselijke gemeenten te 'socialiseren'. Er is veel dat nog moet veranderen. Met het oog daarop vindt men de boeken van LITINDO heel waardevol en ben ik uitgenodigd om in twee seminars uitleg te geven over de specifieke kenmerken van de gereformeerde theologie mbt het gezag van de bijbel als het gaat om exegese & prediking (geloof) en om actuele vernieuwing van de cultuur (leven). Men hoopt ook dat LITINDO in november meedoet aan de herdenking van '450 jaar HC' (ook de GGRI en GJPI worden uitgenodigd om aanwezig te zijn). Een uitgesproken kans om elkaar als gereformeerde kerken te ontmoeten en een netwerk van – op z'n minst – contact en samenwerking op te bouwen.

's Zondagsmorgens ga ik met ds Sugito mee naar Ngaduman. Hij heeft mij gevraagd om te preken. Hij leidt zelf de eredienst, inclusief de geloofsbelijdenis van acht jonge mensen, van wie er een wordt gedoopt. Daarbij zeggen deze jonge-

ren meteen na hun ja-woord gezamenlijk de Apostolische Geloofsbelijdenis op! Het is een prachtige eredienst, met goede gesprekken voor en na de dienst. En, wat me in Nederland niet gauw zal overkomen, er staat na de dienst in de consistorie een maaltijd klaar voor de kerkenraad en de beide voorgangers. Tijdens de dienst heeft ds Sugito mij al aan de gemeente voorgesteld en LITINDO gepro-

moot. Onder het eten wordt over het werk van LITINDO nog verder doorgepraat en blijkt eens te meer dat niet alleen de GGRI LITINDO een warm hart toedragen. Deze kerkdienst te hebben mogen meemaken is een van de topmomenten van de werkreis. Als dit je niet motiveert ...

Twee seminars voor de voorgangers van de GKJTU

Maar al te gemakkelijk gaat men uit van de plaatselijke cultuur als vast en onveranderlijk gegeven, waardoor ook de functie van de

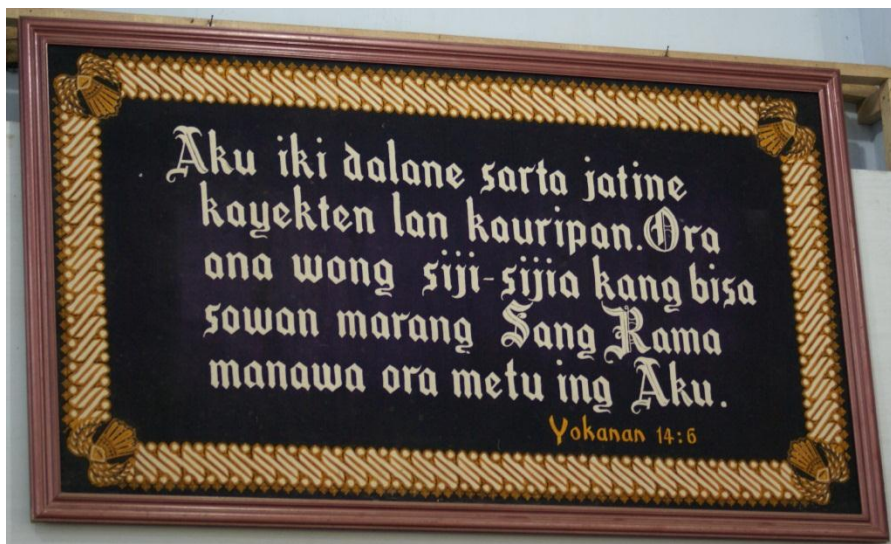
bijbel als basis voor leer en leven wordt bepaald. Dat het andersom zou moeten zijn (zie de schema's op blz 2), is voor een paar jongere voorgangers van de GKJTU niet zomaar acceptabel. Van charismatische invloeden merk ik maar weinig. Maar sommigen zijn wel behoorlijk beïnvloed door vrijzinnige opvattingen (à la

Percik). Ze doen hun best om de kenmerken van de Reformatie (de bijbel is Gods Woord: *Sola Scriptura*, *Tota Scriptura* enz) en van de eruit voortgekomen gereformeerde theologie – met name van de heilshistorische methode van bijbelverklaring en van bijbels omgaan met de lokale cultuur – te ontcrachten met allerlei 'bewijzen' dat de bijbel toch echt een menselijk boek is en dat die in de cultuur van vandaag *reconstructie* nodig heeft. Het zijn maar een paar mensen die zo denken, maar ze zijn goed van de tongriem gesneden. Maar gelukkig, er zijn er ook die pal staan voor de waarheid van de bijbel en van wat de GKJTU zelf heeft uitgesproken in haar Supplement op de HC. Dit maakt het eerste seminar tot een (in)spannend maar wel heel leerzaam gebeuren. En hetzelfde geldt voor het tweede seminar, dat voor de senior-predikanten en –evangelisten, al gaat het er daar veel minder heftig aan toe. Kennelijk spelen leeftijd, rijpheid en ervaring ook een rol. Met veel genoegen kijk ik terug op deze seminars. Het heeft de deelnemers blijkbaar ook goed voldaan, want ze willen graag dat ik volgend jaar terugkom.

Tussen de bedrijven door is er ook nog tijd voor een uitstapje. Ds Sugito moet naar Cuntel, een van de dorpen waar ik in 2010 ben geweest, voor een huwelijksinzegening. Hij vraagt of ik zin heb om mee te gaan. En ja, waarom niet? Zo maak ik opnieuw een mooie erediens mee, en natuurlijk ook weer een maaltijd (de angst van mijn buurvrouw dat ik na zo'n lange werkreis wel vermagerd zal terugkomen, had ik vantevoren al tegengesproken).

Ook het bezoek aan Salatiga is zomaar voorbij. De tijd van afscheid is gekomen. Dat gebeurt van weerskanten met een hartelijk tot ziens. Ik ga weer, maar de boeken blijven. De GKJTU heeft een forse bestelling bij Bina Kasih gedaan. Die boeken zullen hun weg wel vinden. Er valt van andere visies best een heleboel te leren. Maar uiteindelijk helpen ze om je eigen – op de bijbel gefundeerde – inzichten nog duidelijker uit te leggen en te formuleren. Opnieuw is gebleken dat LITINDO in een grote behoefte voorziet. Aan God daarvoor de lof en de eer! *Solo Christo – Soli Deo Gloria!*

Deze ingelijste batikdoek met Joh. 14:6 in het Javaans hangt boven de kansel in Cuntel